

KANCELARIA
SENATU

BIURO ANALIZ,
DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Opinia o ustawie
budżetowej na
2019 r. w częściach
dotyczących
rolnictwa
(druk senacki nr 1068)

Opracowania
i ekspertyzy

OE-273

WARSZAWA 2019

Materiał przygotowany przez Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych
Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji.
Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji zamawia opinie,
analizy i ekspertyzy sporządzone
przez specjalistów reprezentujących różne punkty widzenia.
Wyrażone w materiale opinie odzwierciedlają jedynie poglądy autorów.
Korzystanie z opinii i ekspertyz zawartych w tym zbiorze bez zezwolenia Kancelarii
Senatu dopuszczalne wyłącznie w ramach dozwolonego użytku w rozumieniu
ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
(Dz. U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.)
i z zachowaniem wymogów tam przewidzianych.
W pozostałym zakresie korzystanie z opinii i ekspertyz wymaga każdorazowego
zezwolenia Kancelarii Senatu.

© Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2019

Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji
Dyrektor – Agata Karwowska-Sokołowska
tel. 22 694 94 32, fax 22 694 94 28,
e-mail: Agata.Karwowska-Sokolowska@senat.gov.pl

Wicedyrektor – Danuta Antoszkiewicz
tel. 22 694 93 21,
e-mail: Danuta.Antoszkiewicz@senat.gov.pl

Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych
tel. 22 694 92 04, fax 22 694 94 28
Redaktor prowadzący – Piotr Marczak

Opracowanie graficzno-techniczne
Centrum Informacyjne Senatu
Dział Edycji i Poligrafii

Prof. dr hab. Andrzej Czyżewski
Prof. zw. Uniwersytetu Zielonogórskiego
Prof. emeritus Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Opinia o ustawie budżetowej na 2019 r. w częściach dotyczących rolnictwa¹ **(druk senacki nr 1068)**

1. Uwagi wstępne

W 2010 r. nastąpiło rozdzielenie dochodów i wydatków krajowego budżetu od dochodów i wydatków Budżetu Środków Europejskich (BŚE). Warto, więc przypomnieć, iż Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) stał się od 2010 r. centralnym podmiotem płatniczym realizującym płatności beneficjentom programów UE i dokonuje wszystkich płatności na ich rzecz z rachunków otwartych w tym banku przez Ministra Finansów, za wyjątkiem niektórych wydatków budżetu krajowego, na które przewidziano środki w ramach BGK. Chodzi tu o pożyczkę w 2019 r., z przeznaczeniem na prefinansowanie działań w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW), w wysokości 330,840 mln zł. Jest to kwota realnie niższa niż w 2018 r., a dokładnie o 33,62%. Formalnie są to środki Unii Europejskiej, niemniej spłaty tej pożyczki zasila w latach następnych krajowe przychody budżetowe. W tych warunkach płatności realizowane przez BGK są jedyną formą przekazywania środków beneficjentom, a tym samym płatności te przestały mieć formę dotacji rozwojowych (z pominięciem środków na pożyczkę z BGK w wysokości wspomnianych 330,840 mln zł w 2019 r.). Jeśli chodzi o płatności w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w 2019 r. to ich finansowanie za pośrednictwem Agencji płatniczych w części przypadającej

---

1 Opinia dotyczy rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych (dział 0.10 cz. 32,33,35,83,85), Budżetu Środków Europejskich, KRUS oraz Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. Źródło: Projekt Ustawy budżetowej na 2019 rok oraz jej Uzasadnienie cz.I, wrzesień, Rada Ministrów 2018 r., a także Informacja o Budżecie państwa i Budżecie środków europejskich, MRiRW, Warszawa, grudzień 2018 r. oraz wcześniejsze ekspertyzy autora publikowane corocznie przez Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji Kancelarii Senatu RP (do 2016 r.) oraz periodyk „Wieś Jutra” (publikacje po 2000 r.).

na UE będzie następować w ramach wydatków Budżetu Środków Europejskich. Stąd także w 2019 r. nie zaplanowano środków na spłatę pożyczek na prefinansowanie WPR, tak jak to było przed 2010 r., o czym warto pamiętać przy interpretacji niektórych porównań dotyczących wcześniejszych lat (sprzed 2010 r.).

2. Struktura dochodów i wydatków na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne w 2019 r.

Dochody budżetowe realizowane przez jednostki nadzorowane przez ministra właściwego ds. rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych planowane są w wysokości 123,888 mln zł, z czego m.in. w części na rolnictwo – 45,784 mln zł, na rozwój wsi – 77,714 mln zł, na rynki rolne – 0,39 mln zł. Stanowią je m.in. wpływy z usług agrochemicznych, opłaty administracyjne, opłaty rejestracyjne za ochronę wyłącznego prawa do odmian roślin uprawnych i innych oraz za czynności administracyjne związane z ich upowszechnieniem. Do tych dochodów wliczane są także dochody pochodzące z gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa, wynikające z różnicy między środkami uzyskanymi z gospodarowania Zasobem w danym roku, a środkami wydatkowanymi na realizację zadań obciążających mienie Zasobu. Ponadto dochody budżetu rolnego tworzą wpływy z tytułu rozliczeń z Komisją Europejską (KE) i różnego rodzaju opłaty związane z funkcjonowaniem rynków rolnych. Przyjmując, iż dochody budżetu państwa w 2019 roku wyniosą 387.611,586 mln zł to dochody, których dysponentem jest minister rolnictwa i rozwoju wsi wyniosą 0,0003% tej kwoty (w 2018 r. 0,0004%, a w 2017 r. 0,0006%). Natomiast dochody budżetów wojewodów w 2019 roku wyniosą 374,782 mln zł (w 2018 r. było to 356,745 mln zł, a w 2017 r. 338,218 mln zł) i będą realnie wyższe o 2,76% niż w 2018 r.

Wydatki łączne z krajowego budżetu na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne wraz z budżetami wojewodów oraz rezerwami celowymi i wydatkami zaplanowanymi w innych częściach budżetowych wyniosą 9.178,494 mln zł i będą realnie o 2,07% wyższe (prognozowana stopa inflacji 2,3%) niż w 2018 r. (W 2018 r. były one realnie niższe o 11,8% niż w 2017 r., a w 2016 r. niższe o 8,6% niż w 2015 r.). Stanowi to w 2019 r. 2,21% wydatków budżetu państwa bez KRUS, tj. taki sam udział jak w 2018 r. Warto jednak podkreślić, iż w 2017 r. było to 2,52%, w 2016 r. 2,28%, w 2015 r. 2,66%, w 2014 r. 3,33%, w 2013 r. 3,36%, w 2012 r. 3,52%, w 2011 r. 4,04%, a w 2010 r. 4,45%. Tak więc udział w budżecie państwa budżetu rolnego bez KRUS będzie w 2019 r. o 0,31% niższy niż w 2017 r.,

a w okresie ostatnich 9 lat spadek ten wyniósł około 40% w porównaniu z 2010 r.

Wliczając wydatki budżetowe na KRUS ogólna kwota wydatków wzrasta do 26.878,967 mln zł, tj. realnie o 1,74% mniej niż w 2018 r. (w 2018 r. było to realnie o 5,49% mniej niż w 2017 r.), zaś sukcesywny spadek tej kwoty w granicach 1-5% utrzymuje się corocznie od 2010 r. Jeśli uwzględnić wydatki na KRUS, to udział budżetu rolnego w wydatkach budżetu państwa wynosi 6,46% i jest on o 0,27% niższy niż w 2018 r. (w 2018 r. był on o 0,45% niższy niż w 2017 r., 0,05% niższy niż w 2016 r., 0,54% niższy niż w 2015 r., zaś w 2015 r. niższy o 0,66% niż w 2014 r.). Sytuacja w tym zakresie ulegnie więc w 2019 r. kolejny raz względemu pogorszeniu, zarówno w odniesieniu do 2018, jak i lat wcześniejszych. Należy też podkreślić, iż wskaźnik łącznych wydatków w krajowym budżecie rolnym na 2019 r. zostanie osiągnięty przy realnie niższym poziomie planowanych wydatków na KRUS o 3,62% w stosunku do 2018 r.

Jeśli idzie o udział łącznych wydatków na omawiany sektor w PKB (bez KRUS) to w 2019 r. wyniesie on 0,41%, podczas gdy w 2018 wyniósł 0,42%, w 2017 r. 0,50%, w 2016 r. 0,44%, w 2015 r. 0,51%, a w 2014 r. 0,64%, w 2013 r. 0,67%, w 2012 r. 0,72%, w 2011 r. 0,84%, zaś w 2010 r. 0,98%. Tak więc w relacji do PKB udział ten jest najniższy od 9 lat i jest o połowę niższy niż w 2011 r. i ponad połowę niż w 2010 r. Z uwzględnieniem wydatków na KRUS udział ten w 2019 r. wyniesie 1,2% wobec 1,27% w 2018 r., 1,42% w 2017 r., 1,43% w 2016 r., 1,49% w 2015 r., 1,69% w 2014 r., 1,67% w 2013 r., 1,7% w 2012 r., 2,0% w 2011 r. oraz 2,1% w 2010 roku. Także w tym przypadku będzie on najniższy od 9 lat, o 57% niższy niż w 2010 r.

Z powyższych porównań nasuwają się ogólniejsze wnioski.

Budżet rolny od 9 lat sukcesywnie maleje w formule udziałowej względem PKB, co świadczy, iż sektor rolny nie korzysta proporcjonalnie z efektów wzrostu PKB w Polsce. Gdyby nie wsparcie finansowe (także malejące, o czym dalej) z Budżetu Środków Europejskich to jeszcze wyraźniej narastałyby dysproporcje sektorowe w podziale środków z krajowego dochodu. Po części można to przypisać dostosowaniom do warunków bieżących wywołanych potrzebą ograniczeń finansowych, w związku z bieżącymi wydatkami socjalnymi państwa, niemniej skala redukcji jest jednak zbyt duża i nieproporcjonalna, szczególnie, gdy wziąć pod uwagę sukcesywny wzrost poziomu PKB w ostatnich latach (w 2018 r. 3,8%, w 2017 r. ponad 4%).

Porównując z kolei wydatki budżetowe w 2019 r. w poszczególnych częściach krajowego budżetu rolnego z rokiem poprzednim, należy zauważyć, iż wydatki na część budżetową rolnictwo wyniosą 895,337 mln zł i będą realnie o 2,13% niższe niż w 2018 r. (w 2018 r. były one realnie

o 3,1% wyższe niż w 2017 r.) W samym dziale Rolnictwo i łowiectwo wyniosą one 509,359 mln zł i będą realnie niższe o 10,54% niż w 2018 r. Jeśli idzie o rozwój wsi to planowane wydatki wyniosą 3.210,327 mln zł i będą realnie niższe o 9,7% niż w 2018 r. (w 2018 r. były one o 4,13% niższe niż w 2017 r.). Z kolei wydatki na rynki rolne wyniosą w 2019 r. 39,133 mln zł i będą realnie niższe aż o 1,16% niż w 2018 r. (w 2018 r. były one realnie aż o 93,69% niższe niż w roku 2017). Wydatki zaplanowane w budżetach wojewodów w 2019 r. będą także niższe. Wyniosą one 1.120,071 mln zł, tj. realnie o 4,7% mniej niż w 2018 r. (w 2018 r. były one realnie o 2,52% mniejsze niż w 2017 r.). Jeśli idzie o rezerwy celowe to planowane są one w 2019 r. na kwotę 3.912,322 mln zł, tj. realnie aż o 15,29% więcej niż w 2018 r., kiedy to były one o 14,29% mniejsze niż w 2017 r. Podsumowując te rozważania, nasuwa się kolejny wniosek.

We wszystkich częściach krajowego budżetu rolnego, z wyjątkiem rezerw celowych, planowane realne wydatki będą w 2019 r. zauważalnie niższe niż w 2018 roku, a w szczególności dotyczy to działów: rolnictwo i łowiectwo oraz rozwój wsi.

Przyjrzyjmy się z kolei wydatkom budżetowym zapisanym w rezerwach celowych krajowego budżetu rolnego na 2019 r. W kwocie przeznaczonej na płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, realizowanych przez ARiMR przeznaczono w 2019 r. 67,653 mln zł, tj. realnie o 36,41% więcej niż w 2018 r. (w 2018 r. było to 42,24% mniej niż w 2017 r., kiedy było to 81,209 mln zł, w 2016 r. było to 93,3 mln zł). Z kolei na współfinansowanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) w ramach perspektywy budżetowej 2014-2020 przeznaczona się kwotę 1.440,620 mln zł, tj. realnie o blisko 23% więcej niż w 2018 r. (w 2018 r. było to 1.149,802 mln zł, tj. o ok. 20% mniej niż w 2017 r.). Natomiast na rezerwy celowe przeznaczone na PROW w budżetach wojewodów w 2019 r. przeznaczono 31,582 mln zł, tj. realnie 66,76% więcej niż w 2018 r. (w 2018 r. była to kwota realnie o 20,16% mniejsza niż w 2017 r.). Gdy idzie o pozostałe pozycje zapisane w rezerwach celowych to należy odnotować, że w 2019 r. dopłaty do paliwa rolniczego wzrosną realnie o 34,94%, podczas gdy w 2018, 2017 i 2016 r. pozostawały nominalnie na tym samym poziomie, tj. 860 mln zł. Wzrastają także w 2019 r. środki na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz dofinansowanie kosztów realizacji zadań Inspekcji Weterynaryjnej – realnie o 45,59% (w 2018 r. był to wzrost realnie o 5,04%). Maleją natomiast w stosunku do 2018 r. realne wydatki na ubezpieczenie upraw rolnych i zwierząt gospodarskich do kwoty 550,0 mln zł, tj. o 29,15% (w 2018 r. było to 751,886 mln zł, tj. o 8,54% mniej niż w 2017 r.). Należy też odnotować, iż zdecydowanie mniej środków zaplanowano w 2019 r. w rezerwach celowych na

wsparcie szkół rolniczych w ramach Krajowych i Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2014-2020. Odpowiednia kwota sięga 4,044 mln zł, tj. realnie o 16,88% mniej niż w 2018 r. (w 2018 r. było to 4,734 mln zł, tj. realnie o 24,23% mniej niż w 2017 r.). Nie zaplanowano natomiast w rezerwach celowych w 2019 r. środków na utrzymanie urządzeń melioracyjnych na potrzeby rolnictwa, podobnie jak w 2018 r. (w 2017 r. było to 260 mln zł). Pojawiła się natomiast w tej części budżetu rolnego pozycja środki dla spółek wodnych na dofinansowanie działalności bieżącej w wysokości 40 mln zł, tj. nominalnie tyle samo, co w 2018 r. (realnie o 2,3% mniej). Warto też podkreślić, iż w miejsce współfinansowania programów unijnych realizowanych jeszcze w 2017 r. przez ARR pojawiła się w rezerwach celowych w 2019 r. pozycja dotycząca działań interwencyjnych na rynkach rolnych w wysokości 99,524 mln zł, tj. realnie o 7,74% mniej niż w 2018 r., kiedy to kwota ta wynosiła 105,248 mln zł. Kolejny raz maleją w 2019 r. środki w tej części budżetu rolnego przeznaczone na wspólną organizację rynku owoców i warzyw realnie aż o 56,22% i wyniosą one 1.041 mln zł (w 2018 r. zmalały one aż o 84,63% w stosunku do 2017 r.). W rezerwach celowych na 2019 r. znalazły się też środki wspierające PO Infrastruktura i środowisko 2014-2020 (z FS) na kwotę 0,51 mln zł, tj. realnie o 42,3% mniej niż w 2018 r. oraz Europejską Współpracę Terytorialną Polska-Czechy 2014-2020 (GIJHARS i WIJHARS) na kwotę 0,06 mln zł, podczas gdy w 2018 r. było to tylko 7 tys. zł. W rezerwie celowej na 2019 r. zapisano także środki na kontynuację programów „Erasmus”, dotyczące skoordynowanej kontroli w wysokości 3,622 mln zł, tj. realnie o 49,48% więcej niż w 2018 r., kiedy to na ten cel przeznaczono 2,391 mln zł. Odnotować też należy, iż w rezerwach celowych budżetu rolnego na 2019 r. znalazły się trzy nowe pozycje dotyczące pomocy technicznej dla PROW 2014-2020, zaadresowanej do MRiRW (wyprzedzające finansowanie na kwotę 1.175 mln zł oraz na cele walki z afrykańskim pomorem świń (ASF) na kwotę 60 mln zł i na Europejską Wspólnotę Terytorialną w Regionie Morza Bałtyckiego na kwotę 143 tys. zł (MRiRW).

Budżet rolny Polski na 2019 r. zawiera też środki na finansowanie i prefinansowanie wydatków z Budżetu Środków Europejskich (BŚE) w kwocie 20.257,656 mln zł, tj. realnie o 8,04% mniej niż w 2018 r. (w 2018 r. było to 21.492,194 mln zł, tj. realnie o 4,03% więcej niż w 2017 r.). Przechodząc do oceny struktury tego budżetu, to w odniesieniu do rolnictwa przewiduje się kwotę wydatków na 2019 r. w wysokości 51,355 mln zł, tj. realnie o 152,65% więcej niż w 2018 r., z tego 50,917 mln zł przeznaczają się na Krajowe i Regionalne PO na lata 2014-2020, dotyczące szkół rolniczych, tj. realnie o 150,48% więcej niż w 2018 r., kiedy to kwota

ta wynosiła 20,143 mln zł. Przypomnijmy, iż do kwoty tej dodać należy 4,044 mln zł przeznaczone w 2019 r. na szkoły rolnicze w rezerwach celowych krajowego budżetu rolnego. W tej części wydatków mieści się także nowa pozycja, tj. środki na PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (FS) w wysokości 0,438 mln zł. Z kolei rozwój wsi w BŚE na 2019 r. wspiera kwota 10.023,442 mln zł, tj. realnie o 8,87% mniej niż w 2018 r. Z tej sumy 7.018,892 mln zł stanowią płatności w ramach bezpośredniego wsparcia, tj. realnie o 9,73% mniej niż w 2018 r. Wskazać tu też należy na środki zapisane w 2019 r. w takiej samej wysokości (7.018,892 mln zł) w rezerwach celowych BŚE (w 2018 r. było to 7.590,279 mln zł, tj. realnie o 9,73% więcej). Z kolei w budżecie krajowym na płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego przeznaczono w 2019 r. 67,653 mln zł (w 2018 r. 48,774 mln zł), w ramach rezerw celowych oraz w części poświęconej rozwojowi wsi 45,100 mln zł (w 2018 r. 48,774 mln zł). Rachunek ten wskazuje, iż łącznie w 2019 r. na wszystkie płatności bezpośrednie przeznaczony się w budżecie rolnym Polski kwotę 14.150,537 mln zł, podczas gdy w 2018 r. była to kwota 15.278,106 mln zł, co oznacza kwotę realnie o 9,68% niższą niż w 2018 r., tj. o 1.127,569 mln zł mniej. Warto też zauważyć, iż kwota tych płatności w 2018 r. była realnie o 3,75% wyższa niż w 2017 r., zaś w 2016 r. kwota ta wynosiła 19.864,337 mln zł i była realnie o ok. jedną trzecią wyższa niż w 2019 r. Z kolei, jeśli idzie o PROW na lata 2014-2020 BŚE przeznacza w 2019 r. w dziale rolnictwo 50,917 mln zł (na szkoły rolnicze, o czym była już mowa) oraz 2.765,862 mln zł na rozwój wsi i tyleż samo na ten cel w rezerwach celowych. Jeśli do tego dodać środki z krajowego budżetu rolnego, tj. 960,415 mln zł (na współfinansowanie PROW) oraz na pomoc techniczną na rzecz PROW łącznie 51,034 mln zł oraz 1,175 mln zł w rezerwach celowych, a także środki na rozwój szkół rolniczych 4,044 mln zł (w rezerwach celowych), w budżetach wojewodów 104,158 mln zł i w rezerwach celowych tych budżetów 31,582 mln zł, a także wydatki zaplanowane w innych częściach budżetowych w zakresie PROW, tj. 1,264 mln zł (cz.40 i 19), to łączne wydatki przeznaczone na PROW tj. II Filar WPR wyniosą w 2019 r. 8.186,9 mln zł, tj. ok. 57,85% kwoty przeznaczonej na płatności w ramach systemu bezpośredniego wsparcia (14.150,537 mln zł). Warto też zauważyć, iż łączna kwota wydatków na PROW w 2019 r. jest realnie o 3,76% niższa niż w 2018 r., kiedy to wynosiła 8.306,688 mln zł. Niemniej ze względu na niższy poziom płatności bezpośrednich w 2019 r. relacja PROW do tych ostatnich zwiększyła się do 57,86% z 54,37% w 2018 r. Warto też zauważyć, iż odsetek ten w 2017 r. wynosił ok. 60% bezpośredniego wsparcia tj. 8.649,604 mln zł. W latach 2018-2019 zaobserwowano jeszcze jedno zjawisko, iż względnie malejące wsparcie PROW w BŚE jest

kompensowane zwiększonymi wydatkami na ten cel w II filarze WPR w krajowym budżecie rolnym.

W części budżetu, poświęconej rozwojowi wsi i rynkom rolnym, wpisane jest także wsparcie finansowe dla producentów owoców i warzyw. W Budżecie Środków Europejskich na ten cel przeznaczono w 2019 r. 25,310 mln zł i tyleż samo środków w rezerwach celowych BŚE (25,310 mln zł ARiMR), tj. łącznie 50,62 mln zł, jednakże realnie o 14,79% mniej niż w 2018 r. Warto zauważyć, iż w 2017 roku producenci owoców i warzyw mogli otrzymać z BŚE 100,556 mln zł, w 2016 r. 258,252 mln zł, a w 2015 r. 486,036 mln zł. Z kolei wsparcie producentów owoców i warzyw w krajowym budżecie (rozwój wsi) wyniesie w 2019 r. 0,695 mln zł, zaś 1,041 mln zł zostało zapisane w rezerwach celowych krajowego budżetu rolnego na wspólną organizację rynku owoców i warzyw. Obie kwoty tj. łącznie 1,736 mln zł są realnie niższe niż w 2018 r. o 63,88%, a więc blisko o dwie trzecie. Tak, więc wraz ze wsparciem z BŚE producenci owoców i warzyw w Polsce w 2019 r. mogą w sumie liczyć na 52,356 mln zł, a przecież jeszcze w 2018 r. na cele tego rynku zapisano 62,368 mln zł, stąd wsparcie finansowe (krajowe i unijne) producentów owoców i warzyw w 2019 r. będzie realnie o 28,35% niższe niż w 2018 r. Widać, iż sukcesywnie ono maleje. W 2019 r. BŚE przeznaczył na ten cel nominalnie blisko 10-cio krotnie mniej środków niż przed czterema laty, tj. w 2015 r.

Po zlikwidowaniu ARR we wrześniu 2017 jedyną agencją płatniczą, która przejęła redystrybucję płatności unijnych na działania interwencyjne na rynkach rolnych została ARiMR. Właśnie na te cele BŚE przeznaczył w 2019 r. kwotę 213,378 mln zł i taką samą kwotę (213,378 mln zł) w rezerwach celowych. Łącznie więc na działania interwencyjne na rynkach rolnych BŚE przekaze w 2019 r. do dyspozycji ARiMR 426,756 mln zł, podczas gdy w 2018 r. było to 484,812 mln zł, a w 2017 r. 530,088 mln zł. Tak więc środki w 2019 r. będą realnie o 14,27% niższe niż w roku poprzednim. Z kolei na działania interwencyjne na rynkach rolnych (współfinansowanie programów unijnych) w 2019 r. przewiduje się w krajowym budżecie rolnym kwotę 66,350 mln zł oraz w rezerwach celowych przeznaczonych na ten cel 99,524 mln zł. Należy podkreślić, iż w 2018 r. budżet rolny Polski dysponował na te cele łącznie kwotą 210,486 mln zł (wraz z rezerwą celową), co oznacza, iż w 2019 r. planowane wydatki na działania interwencyjne na rynkach rolnych będą o 23,5% realnie niższe. Warto dodać, iż w 2017 r. przeznaczono na interwencję na rynkach rolnych o 72,63% realnie więcej środków niż w 2018 r., podobnie było w 2016 r.

Gdy idzie natomiast o wydatki ogółem zaplanowane w budżecie rolnym Polski na 2019 r. na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne, KRUS,

krajowe i w ramach BŚE (wraz z pożyczkami z BGK) to wyniosą one w 2019 r. 47.467,463 mln zł, w tym krajowy budżet rolny wyda 26.878,967 mln zł, tj. 56,62%. W 2018 r. ogólny budżet rolny wynosił 48.739,057 mln zł, w tym krajowy 26.730,541 mln zł, co stanowiło 54,84%. W 2017 r. ogólny budżet rolny wynosił 48.414,867 mln zł, w tym krajowy 27.011,503 mln zł, tj. 57,03%, zaś w 2016 r. wynosił on jednak tylko 49,6% (26.642,524 mln zł). Liczby te podkreślają zmiany jakościowe w budżecie rolnym Polski po 2015 r. O ile w 2016 r. mieliśmy do czynienia z multiplikacją BŚE, który stanowił ponad połowę ogólnego budżetu rolnego Polski (50,4%), to w 2017 r. zaznaczyła się tendencja do renacjonalizacji wydatków (57,03%) budżetowych i przewaga krajowego budżetu rolnego. W 2018 r. tendencja ta się utrzymała (54,84%), a w 2019 r. stała się bardziej wyraźna niż w 2018 r. (56,62%). Łączny budżet rolny Polski będzie w 2019 r. realnie o 4,91% (z uwzględnieniem inflacji 2,3%) niższy niż w 2018 r., w którym to był o 1,63% niższy niż w 2017 r. Od czterech lat (2016-2019) przeważają wydatki z budżetu krajowego, przy czym w 2019 r. ich udział będzie o 1,81% wyższy niż w 2018 r. Równocześnie warto odnotować, iż spada udział w ogólnym budżecie rolnym Polski BŚE. O ile w 2015 r. wydatki BŚE wynosiły 55.240,857 mln zł, to w 2019 r. wyniosą 47.467,463 mln zł, a więc będą o 7.773,394 mln zł niższe, tj. o ponad 14%. Nową jakościowo sytuacją w 2019 r. jest to, iż wydatki krajowego budżetu rolnego nominalnie nieznacznie, ale rosną w stosunku do 2018 r. (o ok. 148,5 tys. zł), zaś BŚE spadają o 1.271,594 mln zł, realnie o blisko 5%. Od 2010 r. zdarzyło się to po raz pierwszy.

Przyjrzyjmy się z kolei dynamice przyrostów i spadków wydatków budżetowych w krajowym budżecie planowanych w latach 2018-2019 w ramach unijnej perspektywy budżetowej 2014-2020. Tabela 1 dowodzi pozytywnej dynamiki wydatków z krajowego budżetu rolnego na 2019 r. Na 32 wykazane pozycje budżetowe 15 wykazuje wzrosty wydatków w porównaniu z 2018 r., 16 spadki (w cenach porównywalnych), zaś 1 pozycja pozostaje bez zmian. Oznacza to, iż pojawiła się długo nieobecna w krajowych budżetach rolnych symetria wzrostów i spadków, co do tytułów alokacji wydatków. Jeśli jednak wziąć pod uwagę wartość obserwowanych wzrostów i spadków, to zdecydowanie dominują te pierwsze. Na jeden procent spadków dynamiki przypada 1,72% wzrostów, gdy zaś odliczyć wielkości skrajne to wskaźnik ten jest jeszcze bardziej korzystny i wynosi 2,36.

Oznacza to pozytywną zmianę jakościową budżetu krajowego w stosunku do lat poprzednich. W ślad więc za większą skalą wydatków z krajowego niż unijnego budżetu, pojawia się korzystna, progresywna w stosunku do 2018 r. dynamika przyrostów ponad 2 razy wyższa

Tabela 1. Przyrost bądź spadek wydatków z krajowych środków budżetowych na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne w 2019 r. w Polsce

Lp.	Cele	Wydatki w mln zł	Dynamika w % (realnie do 2018 r.)
1	2	3	4
I. WYRAŻNY WZROST WYDATKÓW W PRZEDZIALE $X_n \geq 3\%$			
1	Prace geodezyjno-urzędzeniowe na potrzeby rolnictwa (budżety wojewodów)	101,700	+60,12
2	Zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz dofinansowanie kosztów realizacji zadań inspekcji weterynaryjnej	432,344	+45,59 (1)
3	Dopłaty do paliwa rolniczego	1.180,0	+34,21
4	Centrum Doradztwa Rolniczego	18,477	+24,52
5	Internaty i bursy szkolne	36,488	+21,91 (1)
6	Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego	216,768	+18,42
7	Oświata i wychowanie (szkoły zawodowe, doszktałanie i doskonalenie nauczycieli, pozostała działalność)	234,158	+17,12
8	Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych	36,293	+13,87
9	Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (budżet krajowy)	12,927	+8,55
10	Spółki wodne (budżety wojewodów)	4,736	+6,20 (1)
11	Powiatowe Inspektoraty Weterynarii (budżety wojewodów)	544,401	+5,05
II. WZROST WYDATKÓW W PRZEDZIALE $0 \leq X_n < 3\%$			
12	Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa (budżety wojewodów)	156,068	+2,35 (1)
13	Wojewódzkie Inspektoraty Weterynarii	139,664	+2,3
14	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (budżety wojewodów)	32,823	+1,93
15	Główny Inspektorat Weterynarii	14,504	+1,42
III. WYRAŻNY SPADEK WYDATKÓW W PRZEDZIALE $X_n < -3\%$			
16	Działalność Krajowego Ośrodka Wspierania Rolnictwa (KOWR)	38,016	-66,87
17	Ubezpieczenie upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (rezerwy celowe)	550,0	-29,15
18	Krajowe i regionalne programy operacyjne na lata 2014-2020 (szkoły rolnicze)	4,044	-16,88 (2)
19	Ochrona roślin	6,138	-8,87 (2)

20	Krajowa Stacja Chemiczno-Rolnicza	42,829	-6,81 (2)
21	Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (budżet krajowy)	28,508	-3,95
IV. SPADEK WYDATKÓW W PRZEDZIALE $0 > X_n \geq -3\%$			
22	Zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz badania monitoringowe (budżety wojewodów)	26,247	-2,36 (2)
23	Rolnictwo ekologiczne	5,643	-2,3 (2)
24	Postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej	89,868	-2,3 (2)
25	Dopłaty do ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich	100,717	-2,3 (2)
26	Środki dla spółek wodnych na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód i urzędzeń wodnych (rezerwy celowe)	40,0	-2,3
27	Działalność badawczo-rozwojowa w rolnictwie	96,316	-1,58
28	Graniczne Inspektoraty Weterynaryjne	9,837	-0,49
29	Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego (w tym Centralna Biblioteka Rolnicza)	6,344	-0,4 (2)
30	Administracja publiczna (łącznie rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne)	131,523	-0,19 (2)
31	Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt	13,232	-0,11 (2)
32	Postęp biologiczny w produkcji roślinnej	15,956	0

Uwagi:

(1) oznacza wzrost kolejny raz z rzędu

(2) oznacza spadek kolejny raz z rzędu

(3) w budżecie na 2019 r. nie występują pozycje: „Melioracje wodne (budżety wojewodów)” oraz „Finansowanie zadań ARiMR w zakresie polityki państwa wobec rolnictwa, rozwoju wsi i przetwórstwa produktów rolnych lub ze Wspólnej Polityki Rolnej”, która była w 2018 r. w wysokości kolejno: 124,510 mln zł i 50 mln zł.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji o projekcie Budżetu państwa i Budżetu środków europejskich na 2019 r. w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi oraz rynków rolnych, MRiRW, Warszawa 2019 r.

niż spadków (bez pozycji skrajnych). Wyraźne wzrosty dotyczą m.in. wydatków na prace geodezyjno-urzędzeniowe w rolnictwie (+60,12%), nakładów na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz dofinansowanie kosztów realizacji zadań inspekcji weterynaryjnej (+45,59%) i dopłat do paliwa rolniczego (+34,21%). Wyraźny wzrost wydatków notują pozycje dotyczące doradztwa rolniczego, oświaty i wychowania (szkoły rolnicze), badania odmian i roślin uprawnych czy spółek wodnych. Z kolei wyraźne spadki dotyczą m.in. wydatków na działalność KOWR-u, ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich, krajowych

i regionalnych programów operacyjnych, rolnictwa ekologicznego. Należy też podkreślić, iż 14 wykazanych w tabeli pozycji budżetowych wykazuje projektowane wzrosty i spadki w granicach $\pm 3\%$, przy czym 4 z nich dotyczą wzrostów, a aż 10 spadków. Ten poziom dynamiki można uznać za względnie ustabilizowany, przy czym cieszy, iż wydatki administracyjne utrzymane są w relacji do 2018 r. na względnie stałym poziomie (maleją realnie o 0,19%). Warto też podkreślić, iż po raz pierwszy od dłuższego czasu wydatki na postęp biologiczny w produkcji roślinnej nie spadają i pozostają realnie na takim samym poziomie, zaś na postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej maleją, ale w granicach stopy inflacji.

3. Rozliczenia z Unią Europejską w 2019 roku

Członkostwo Polski w UE znajduje odzwierciedlenie w zakresie planu wydatków na ich współfinansowanie i prefinansowanie w Budżecie Środków Europejskich. W ramach wydatków z tego budżetu, których dysponentem jest minister rolnictwa i rozwoju wsi, w projekcie ustawy budżetowej na 2019 r. przewiduje się łącznie wydatkowanie 20.257,656 mln zł, co jest kwotą realnie o 8,04% niższą niż w 2018 roku, kiedy to Budżet Rolny Środków Europejskich przewidywał wydatki równe 21.492,194 mln zł. Jeśli idzie o wydatki łączne zaplanowane w budżecie rolnym Polski, to jak wcześniej podkreślono wyniosą one 47.467,463 mln zł, co oznacza, iż w 2019 r. będą one niższe realnie o 4,91% niż w 2018 r., a w 2018 r. były one 1,63% realnie niższe niż w 2017 r. (z uwzględnieniem stopy inflacji). Warto przypomnieć, iż w 2017 r. były one aż o 11,24% niższe niż w 2016 r., gdy wynosiły 53.760,038 mln zł. Tak więc udział wydatków z Budżetu Środków Europejskich w 2019 r. będzie wynosił 43,37% (wraz z pożyczkami BGK – środkami Unii Europejskiej) w budżecie rolnym Polski, podczas gdy w 2018 r. wynosił 45,16%, w 2017 r. 42,97%, zaś w 2016 r. 50,44%. W 2019 r., podobnie jak w 2018 i 2017 r., nie może więc być mowy o multiplikacji krajowego budżetu rolnego oraz Budżetu Środków Europejskich, co miało miejsce w 2016 r.

Powyższe rozważania należy uzupełnić stwierdzeniem, iż wydatkowaniu jednej złotówki w 2019 r. z krajowego budżetu rolnego przeznaczonej na wydatki w częściach budżetu od I do VI (tj. na rolnictwo 895,377 mln zł, rozwój wsi 3.210,327 mln zł, rynki rolne 39.133 mln zł, budżety wojewodów 1.120,071 mln zł, rezerwy celowe 3.912,322 mln zł oraz wydatki zaplanowane w innych częściach budżetu, a dotyczące współfinansowania i prefinansowania celów Wspólnej Polityki Rolnej oraz PROW (1.264,0 mln zł), a także pomocy technicznej z włączeniem do rachunku

m.in. płatności w ramach bezpośredniego wsparcia (ARiMR), programów operacyjnych wykonywanych przez agencję płatniczą oraz PROW na lata 2014-2020) towarzyszy w 2019 r. 1,97 zł zapisanych w Budżecie Środków Europejskich (wraz z pożyczką z BGK), w sumie 20.588,496 mln zł. W 2018 r. było to 7,53 zł (a w 2017 r. 6,19 zł), tj. o 5,56 zł mniej niż w 2018 r. W 2016 r. było to 5,91 zł, w 2015 r. 8,69 zł, zaś w 2014 r. 6,81 zł. Można więc przyjąć, iż pomimo wyraźnego spadku wsparcia budżetu rolnego ze środków UE w 2019 r., w ostatnich sześciu latach (2014-2019) Budżet Środków Europejskich wspierał podstawowe wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne zapisane jak wyżej w krajowym budżecie rolnym, średnio, jak 6: 1, co podkreśla beneficja strony polskiej w ostatnich latach. Warto jednakże zaznaczyć, iż środki unijne, stanowiące dochód Budżetu Środków Europejskich wpłyną tam po wcześniejszym opłaceniu składki do budżetu UE za 2019 r. oraz prefinansowaniu określonych celów WPR przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Należy pamiętać, iż należności za 2019 r. (płatne w 2019 roku) zostaną ostatecznie określone na podstawie przyjętego przez Komisję Europejską kursu euro/PLN na 2019 r., obowiązującego w dniu 31.12.2018 roku. W projekcie budżetu Polski na 2019 r. składka ta jest szacowana na 21.157,223 mln zł² (w 2018 r. było to 19.643,623 mln zł, por. Projekt ustawy budżetowej, Uzasadnienie, s.179), przy czym szacowany kurs wynosi 4,15 PLN/euro i 3,33 PLN wobec dolara (por. Uzasadnienie do ustawy budżetowej, s.12). W świetle tych szacunków składka członkowska Polski w 2019 r. będzie nominalnie wyższa o 1.513,6 mln zł niż w 2018 r., zaś uwzględniając planowaną na 2019 r. stopę inflacji 2,3%, realnie o 5,4% wyższa niż w 2018 r. Ewentualna aprecjacja kursu złotego spowoduje automatyczny wzrost tej składki w walucie unijnej, deprecjacja natomiast jej spadek, zaś należne Polsce środki w euro w związku z WPR będą odpowiednio powiększone lub pomniejszone ze względu na różnice kursowe.

Jeśli wziąć pod uwagę refinansowane środki z UE, przeznaczone na wydatki w Budżecie Środków Europejskich w 2019 r., tj. na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne, rezerwy celowe w kwocie 20.297,656 mln zł (bez pożyczek z BGK), to stanowią one 29,08% środków przekazanych Polsce przez UE. W 2018 r. było to 33,07%, w 2017 r. 36,12%, w 2016 r. 43,27%, w 2015 r. 36%, w 2014 r. 32,54%, w 2013 roku 28,78%, w 2012 r. 28,4%. Z pożyczkami z BGK (też środkami UE) jest to suma odpowiednio wyższa i wyniesie w 2019 r. 20.588,496 mln zł, tj. 29,56% ogółu

---

2 W rezerwie celowej budżetu Polski zabezpieczone zostały również dodatkowe środki w kwocie 1.050 mln zł na ewentualne uzupełnienie polskiej składki członkowskiej do budżetu UE w wyniku Brexitu.

środków unijnych przekazanych Polsce. W 2018 r. było to 22.008,516 mln zł, w 2017 r. 20.803,364 mln zł, a w 2016 r. 27.117,514 mln zł. Należy podkreślić, iż ogólna (łączna) kwota środków z UE otrzymanych przez Polskę w 2019 r. wyniesie 69.650,353 mln zł (Uzasadnienie do ustawy budżetowej na 2019 r., s.179), bez środków przekazanych przez państwa EFTA, tj. 17,861 mln zł w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i innych, łącznie - 296,322 mln zł i będzie wyższa o 4.904,141 mln zł niż w 2018 r. (W 2018 r. była wyższa o 8.862,052 mln zł niż w 2017 r. i wynosiła 64.746,212 mln zł, w 2017 r. było to 61.600,82 mln zł, zaś w 2015 r. 79.365,249 mln zł). Z powyższego zestawienia wynika, iż WPR UE wyrosła konkurencja w zakresie tytułów, na które wydatkowane są środki przekazywane Polsce przez UE, w głównej mierze w postaci programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.

Beneficja polskiego sektora rolnego utrzymują się także w 2019 r., choć są coraz mniejsze. Można szacować, iż o ile na 1 zł wniesionej przez Polskę składki do budżetu ogólnego UE przypadnie w 2019 r. 3,29 zł ze środków przekazanych przez UE (w 2018 r. było to 3,30 zł, w 2017 r. 3,08 zł, w 2016 r. 3,20 zł, w 2015 r. 4,36 zł, w 2014 r. 4,52 zł, w 2013 r. 4,73 zł, w 2012 r. 4,64 zł, w 2011 r. 4,56 zł, w 2010 r. 3,48 zł), to z tego 0,96 zł (proporcjonalnie do 29,08% udziału sektora rolnego w środkach unijnych) przeznaczone będzie na cele i zadania budżetu rolnego w Polsce. W poprzednich latach odpowiednie liczby wynosiły: w 2018 r. 1,09 zł, w 2017 r. 1,15 zł, w 2016 r. 1,41 zł, w 2015 r. 1,57 zł, w 2014 r. 1,47%, w 2013 r. 1,36 zł, w 2012 r. 1,32 zł, w 2011 r. 1,53 zł, w 2010 r. 1,50 zł, zaś średnia arytmetyczna za okres 2010-2019, tj. 10 lat wynosi 1,24. Z powyższego wynikają dwa wnioski. Po pierwsze, rolnictwo i wieś w Polsce będą także w 2019 r. beneficjentem procesu integracji Polski ze strukturami UE, niemniej w coraz bardziej malejącym stopniu w porównaniu z poprzednimi latami. Po drugie, spadek poziomu korzyści z 1,41 zł w 2016 r. do 0,96 zł w 2019 r. na przestrzeni ostatnich trzech lat, w przeliczeniu na 1 zł składki do budżetu UE, tj. o ok. 45 gr. mniej, czyli blisko o 1/3 (32%), należy uznać za duży, największy na przestrzeni ostatnich 10 lat. Należy też w tym miejscu przypomnieć, iż udział Budżetu Rolnego Środków Europejskich w budżecie rolnym Polski wyniósł w 2019 r. 43,37% (wraz z pożyczkami z BGK) i był o 1,79% niższy niż w 2018 r. Tak więc i w tym przypadku będzie miał miejsce malejący udział Budżetu Rolnego Środków Europejskich w ogólnej puli środków unijnych przekazanych przez UE Polsce w 2019 r.

4. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS)

Kwota dotacji budżetowej wydatkowana na potrzeby KRUS (tj. wydatków społecznie zdeterminowanych) będzie w 2019 r. wynosiła 17.700,437 mln zł, tj. będzie realnie o 3,62% niższa niż w 2018 r. (z uwzględnieniem stopy inflacji). W 2018 r. była ona o 2,24% realnie niższa niż w 2017 r. Jest to 192%, a więc blisko dwukrotność zaplanowanych w 2019 r. wydatków na Rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne w krajowym budżecie rolnym. Warto zauważyć, iż w 2018 r. wskaźnik ten wynosił 204%, w 2017 r. 185%, w 2016 r. 217%, w 2015 r. 189%, w 2014 r. 152%, w 2013 r. było to 140%, w 2012 r. 134%, w 2011 r. 122%, a w 2010 r. 120%. Należy też zauważyć, iż relacja ta jest w 2019 r. o 12% niższa niż w roku 2018, co oznacza kolejne falowanie w tendencji wydatków na KRUS. Warto w tym miejscu podkreślić, iż średnia wydatków na KRUS w relacji do budżetowych wydatków krajowych na sektor rolny w okresie 2010-2019 (10 lat) wynosi 165%, a więc w 2019 r. wskaźnik ten jest o 10% wyższy, a w poprzednich latach tego okresu wskaźnik ten był istotnie wyższy. Skłania to do tezy, że ogólnie bardzo napięta sytuacja budżetu rolnego Polski (głównie ze względu na spadek wydatków w BŚE) w coraz większym stopniu odbija się ujemnie na planowanych wydatkach na KRUS, które można uznać za komplementarne względem pozostałych części budżetu rolnego Polski.

Łączna suma wydatków na KRUS w budżecie państwa w 2019 r. to około 4,25%, w 2018 r. było to 4,52%, w 2017 r. 4,66%, w 2016 r. 4,95%, w 2015 r. 5,12%, w 2014 r. 4,14%, a w latach poprzednich udział ten wynosił kolejno: 4,93% (2013), 4,82% (2012), 5,04% (2011), 5,37% (2010), 5,52% (2009), 5,09% (2008), 5,9% (2007), 6,63% (2006), 6,93% (2005), 7,8% (2004), 8,7% (2003), 9,06% (2000), a w 1998 r. było to 10,16%. Oznacza to, że na przestrzeni ostatnich 22 lat zmniejszył się on 2,4 raza, przy czym od 2009 roku udział ten wynosił średniorocznie 4,85%, a w 2018 r. był drugim najniższym udziałem w historii KRUS (tylko w 2014 r. był niższy - 4,14%). Powyższe dowodzi także, iż rola wydatków na KRUS w budżecie rolnym państwa w długim okresie relatywnie spada, przy czym w okresie przedakcesyjnym, tj. w latach 1998-2003 udział ten spadł o 1,46%, zaś w ciągu kolejnych 16 lat członkostwa Polski w UE (2004-2019) spadł o dalsze 3,59%, przy czym średnioroczne tempo redukcji tego udziału w obu okresach jest zbliżone i wynosi 0,23%. Można więc sądzić, iż stymulacja funkcji ekonomicznych budżetu rolnego Polski trwa nieprzerwanie od kilkunastu lat. Lata 2010-2016 przyniosły względny wzrost wolumenu wydatków na KRUS, zaś trzy ostatnie 2017-2019 realną ich

redukcję w granicach 3-4%. Są więc przesłanki by twierdzić, iż poziom wydatków na KRUS zbliżył się do krytycznego progu wydatków społecznie zdeterminowanych. Z drugiej strony, na przestrzeni omawianego tu okresu (22 lat) widać wyraźnie jak socjalizacja wydatków na KRUS została ograniczona poprzez wspomniany wyżej ponad dwukrotny (2,4 raza) spadek udziału w ogóle wydatków budżetowych państwa.

Przedstawiona wyżej argumentacja przeczy tezie o potrzebie likwidacji KRUS. W ostatnich latach nasilił się proces uszczelniania zasad przyznawania świadczeń z tego tytułu i „rezerwy” w tym zakresie są nikłe. Zrównoważone wspieranie, zarówno sfery ekonomicznej sektora rolnego, jak i socjalnej w gospodarstwach rolnych, jest w obecnej sytuacji gospodarczej Polski racjonalne i zgodne z zasadą, iż ekonomia winna postulować rozwiązania efektywne ekonomicznie, ale też społecznie adekwatne.

Jeśli idzie o funkcjonowanie KRUS jako instytucji ubezpieczeń społecznych, to z kwoty dotacji do KRUS (17.700,473 mln zł) w 2019 r. 98,12% środków przeznacza się na fundusz emerytalno-rentowy (17.368,778 mln zł). W 2018 r. było to 97,93%, w 2017 r. 97,7%, w 2016 r. 97,49%, w 2015 r. 97,01%, a w 2014 roku 96,42%. Oznacza to, iż udział funduszu emerytalno-rentowego w przychodach KRUS sukcesywnie rośnie na przestrzeni ostatnich 6 lat o 1,7%. Natomiast 1,88% przyznanej kwoty dotacji przedmiotowej do KRUS przeznacza się na świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty przez KRUS (315,568 mln zł w 2019 r.). Poza tym na wskazaną dotację budżetową do KRUS składa się w 2019 r. dotacja do Funduszu Prewencji i Rehabilitacji 5 mln zł, składki na ubezpieczenia zdrowotne inwalidów wojennych i wojskowych zaliczone do działu „Ochrona zdrowia” 11,104 mln zł, oraz refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych w kwocie 8 tys. zł, a także pozostałe inne wydatki 15 tys. zł.

Na koniec warto podkreślić, iż dotacja z budżetu państwa do KRUS stanowi w 2019 r. 91,95% ogółu przychodów KRUS (w 2018 r. było to 93,72%, w 2017 r. 91,68%) bez refundacji wypłat świadczeń zabiegowych i innych transferów. Przychody KRUS wynoszą w 2019 r. 18.889,256 mln zł. Z refundacją tychże świadczeń jest to kwota 20.366,352 mln zł, a dotacja z budżetu państwa wynosi wówczas 85,28%. W 2018 r. wynosiła ona 84,67%.

5. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)

Projekt planu finansowego ARiMR na 2019 rok został sporządzony w układzie memoriałowym i kasowym. W świetle tego pierwszego łączna kwota planowanych na 2019 r. przychodów ogółem wynosi 1.886,517 mln zł, tj. po uwzględnieniu planowanej stopy inflacji (2,3%) realnie więcej o 2,45% niż w 2018 r. Z kolei w układzie kasowym przewidziano dotację podmiotową z budżetu państwa w kwocie 1.842,452 mln zł, tj. realnie więcej o 62,5% niż w 2018 r., dotację celową w kwocie 577,478 mln zł, tj. realnie wyższą o 14,95% niż w 2018 r., oraz dotację celową na finansowanie projektów z udziałem środków UE 42,768 mln zł (realnie więcej o 32,1%), w tym na współfinansowanie w kwocie 14,899 mln zł (realnie o 248% więcej niż w 2018 r.). Z dotacji budżetu państwa mają być finansowane inwestycje i zakupy inwestycyjne w kwocie 100 mln zł. Tak więc w 2019 r. wystąpi znaczący wzrost dotacji ogółem w ujęciu realnym na działalność ARiMR.

Z kolei koszty finansowania ARiMR określone są w budżecie rolnym na 2019 r. w układzie memoriałowym kwotą 1.893,584 mln zł, tj. realnie wyższą o 1,25% niż w 2018 r. Składają się na to koszty amortyzacji, materiałów i energii, usług obcych, wynagrodzenia, różnego rodzaju składki i pozostałe koszty funkcjonowania. W sumie obejmują one koszty utrzymania Centrali ARiMR, jej oddziałów regionalnych i biur powiatowych. Jeśli brać pod uwagę koszty realizacji zadań Agencji w 2019 r., to zostały one zaplanowane w kwocie 580,692 mln zł, tj. realnie o 10,2% więcej niż w 2018 r. I tak:

1. Dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielonych na sfinansowanie części kosztów inwestycji i częściową spłatę kapitału kredytów na realizację inwestycji w gospodarstwach rolnych wyniosą 138,976 mln zł, tj. realnie o 23,8% mniej niż w 2018 r.,

2. Dopłaty do oprocentowania kredytów udzielanych na sfinansowanie kosztów wznowienia produkcji oraz odtworzenia środków trwałych w przypadku wystąpienia szkód. Na cele te przewiduje się kwotę 24,927 mln zł, tj. realnie o 15,7% niższą niż w 2018 r.

3. Finansowanie lub dofinansowywanie ponoszonych przez producentów rolnych kosztów zbioru, transportu i unieszkodliwienia padłych zwierząt gospodarskich 100,424 mln zł, tj. o 27,8% realnie mniej niż w 2018 r.

4. Finansowanie zalesiania gruntów ornych. Na te cele zaplanowano 50,0 mln zł, tj. realnie o 8,8% mniej niż w 2018 r.

5. Pozostałe koszty stanowią w 2019 r. łącznie 9,819 mln zł i składają się na nie m.in. dopłaty krajowe do materiału siewnego, realizacja udzielonych poręczeń i gwarancji oraz pomoc finansowa z pozostałych tytułów, w tym różnego rodzaju odszkodowania, odsetki za zwłokę, koszty i opłaty sądowe, a także koszty wynikające ze zobowiązań wobec beneficjentów, tj. kwota o ok. 94,8% realnie niższa niż w 2018 roku.

Rachunek przychodów i kosztów funkcjonowania Agencji w ujęciu memoriałowym daje w 2019 r. wynik ujemny, zarówno brutto jak i netto i wynosi -7,067 mln zł, co jednakże, jak należy sądzić, obciąża zobowiązania płatne w 2020 r. Z kolei poziom planowanych kosztów (wydatków ogółem) ARiMR w 2019 r, tj. 1.855,257 mln zł w ujęciu kasowym w pełni ma być pokryty wielkością posiadanych dochodów. Natomiast zatrudnienie w ARiMR w przeliczeniu na pełne etaty wyniesie w 2019 r. 11302 osoby, tj. tyle samo, co w 2018 r.

Powyższe rozważania dotyczą zadań statutowych i wydatków majątkowych ARiMR finansowanych z dotacji budżetowych. Nie uwzględniają jednak zadań zleconych, realizowanych przez ARiMR, jako agencję płatniczą, a finansowanych ze środków będących w dyspozycji ministra rolnictwa i rozwoju wsi, na które sukcesywnie od kilku lat przeznaczana się coraz mniejsze środki, a w 2019 r. o 8,47% realnie mniej niż w 2018 r. Biorąc pod uwagę finansowanie przez ARiMR celów WPR, planowane wydatki Agencji w 2019 r. wyniosą 2.909,244 mln zł, tj. realnie będą o 6,85% niższe niż w 2018 r. W 2018 r. były one niższe o 8,47% niż w 2017 r., a w 2017 r. o 5,54% wyższe niż w 2016 r.

Zlecone ARiMR w 2019 r. zadania dotyczą m.in. współfinansowania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na kwotę 960,415 mln zł, tj. realnie o 18,77% mniej niż w 2018 r., płatności w ramach systemu bezpośredniego wsparcia na kwotę 45,100 mln zł, tj. realnie o 9,83% mniej niż w 2018 r., pomocy technicznej w ramach PROW 2014-2020 na kwotę 37 mln zł, tj. około 4,26 razy realnie więcej niż w 2018 r., a także wsparcia producentów owoców i warzyw na kwotę 0,69 mln zł, tj. realnie o 71,53% niższą niż w 2018 r. Warto podkreślić, iż w 2018 r. była to kwota o 64,66% niższa niż w 2017 r. Do dodatkowych zadań, które przejęła w 2018 r. ARiMR po zlikwidowanej ARR, należy interwencja na rynkach rolnych wynosząca w 2019 r. 66,350 mln zł, tj. o 39,26% realnie mniej niż w 2018 r., kiedy kwota ta wynosiła 105,248 mln zł.

6. Działalność Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR) w 2019 r.

Powołany ustawą z dnia 01.09.2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje wydatki w ramach budżetu rolnego, wykorzystując środki finansowe z ministerstwa rolnictwa i rozwoju wsi w 2019 r. w kwocie 38,026 mln zł z przeznaczeniem na dotacje celowe (33,1 mln zł) i pomoc techniczną w ramach PROW 2014-2020. Nadmienić jednak trzeba, iż KOWR korzystać będzie w 2019 r. także ze środków finansowych będących w dyspozycji ministerstwa rodziny, pracy i polityki społecznej (MRPiPS) w wysokości 65,483 mln zł (w 2018 r. było to 33,133 mln zł) z przeznaczeniem na dotacje celowe do PO „Pomoc Żywnościowa” (PŻ) w latach 2014-2020 i na pomoc techniczną w tym programie 7,746 mln zł, także na współfinansowanie PO PŻ na lata 2014-2020 w kwocie 57,737 mln zł (zakup artykułów spożywczych, koszty administracyjne, magazynowania i transportu oraz środki towarzyszące). Warto też zaznaczyć, iż KOWR w 2019 r. będzie korzystał z wydatków w ramach Budżetu Środków Europejskich w wysokości 327,173 mln zł, w tym na zabezpieczenie społeczne w PO Pomoc Żywnościowa (PŻ) 148,779 mln zł. Po wykorzystaniu limitów przyznanych przez ministerstwo rodziny, pracy i polityki społecznej (MRPiPS) KOWR wystąpi o uruchomienie środków z rezerwy celowej na 2019 r. cz. 83 w ramach Budżetu Środków Europejskich na PO PŻ 2014-2020 w wysokości 178,394 mln zł oraz w ramach budżetu państwa na tenże Program Operacyjny PŻ w wysokości 31,481 mln zł. KOWR finansować będzie w 2019 r. wydatki także ze środków Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w wysokości: na koszty funkcjonowania KOWR 5,364 mln zł, z tytułu obsługi promocji produktów rolno-spożywczych 1,925 mln zł i środków własnych 3,429 mln zł. Bilans planowanych dochodów i wydatków KOWR na 2019 r. zakłada przychody KOWR w wysokości 607,026 mln zł, koszty ogółem 588,805 mln zł, co określa dodatni wynik netto w wysokości 18,221 mln zł. W wydatkach zabezpieczono kwotę wynagrodzeń dla 2060 etatów niezbędnych dla realizacji przypisanych KOWR zadań, w tym zatrudnienia 18 dodatkowych pracowników m.in. dla prowadzenia i monitorowania rejestru producentów surowca tytoniowego i kontroli związanych z monitorowaniem upraw.

Jeśli idzie o środki finansowe dla KOWR z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa to ich limit wynosi wspomniane 549,374 mln zł z przeznaczeniem na koszty funkcjonowania KOWR i 5,364 mln zł na pozostałe koszty (promocję produktów rolno-spożywczych i środki własne).

Natomiast, jeśli idzie o plan finansowy Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP), to w 2019 r. planuje się sprzedać 7,4 tys. ha gruntów (w 2018 r. było tyle samo, w 2017 r. 9,1 tys. ha, a w 2016 r. 70 tys. ha), z czego gruntów nierolniczych około 0,8 tys. ha (w 2018 r. było to 1,0 tys. ha, w 2017 r. 1,4 tys. ha, a w 2016 r. 1,2 tys. ha). Nieodpłatnie przekazanych zostanie 5 tys. ha (tyle samo, co w 2018, 2017 i 2016 r.). Grunty te przekazane będą jednostkom samorządu terytorialnego z przeznaczeniem m.in. na cele inwestycji przeciwpowodziowych, infrastrukturalnych i inne. W przetargach planuje się sprzedać 6,6 tys. ha (w 2018 r. było to 5,1 tys. ha, w 2017 r. 6 tys. ha, w 2016 r. 26,8 tys. ha gruntów), przy średniej cenie w przypadku gruntów ornyczych 27,0 tys. zł (w 2018 r. było to 24,3 tys. zł, w 2017 r. 23,9 tys. zł, zaś w 2016 r. 25,6 tys. zł). Przyjęto, że średnia cena gruntów nierolniczych wyniesie 308,3 tys. zł za ha (w 2018 r. było to 242,8 tys. zł, w 2017 r. 207,5 tys. zł, zaś w 2016 r. 197 tys. zł). Przy tych założeniach przychody ze sprzedaży gruntów kształtować się będą w 2019 r. na poziomie 414,1 mln zł, tj. 24,4 mln zł więcej niż w planie finansowym na 2018 r. (w 2017 r. 476,8 mln zł, zaś w 2016 r. 2.011,23 mln zł). Z kolei wpływy bieżące ze sprzedaży gruntów wyniosą w 2019 r. 986,3 mln zł, tj. o 84 mln zł więcej niż w 2018 r. (w 2018 r. było to 902,3 mln zł, a w 2017 r. 1.027,0 mln zł), na co się składają kwoty z tytułu umów zawartych w 2019 r., które wyniosą 294,9 mln zł (w 2018 r. było to 283,4 mln zł, w 2017 r. 351,7 mln zł), przy założeniu, że wpłata dokonywana przed zawarciem umowy wyniesie średnio 35% ceny sprzedaży oraz wpływy z umów sprzedaży zawartych w latach poprzednich, które wyniosą 691,4 mln zł (w 2018 r. było to 618,9 mln zł, w 2017 r. 675,3 mln zł). Zakłada się przy tym współczynnik ściągłości 90%. Przychody z tytułu sprzedaży innych składników majątku (budynków i budowli) znajdujących się na sprzedanych gruntach, ze sprzedaży ruchomych środkach trwałych, majątku obrotowego, mieszkań i pozostałego mienia Zasobu wyniosą 25,0 mln zł, tak jak w 2018 i 2017 r., zaś z tytułu sprzedaży innych składników majątku wyniosą 42,2 mln zł, razem 67,1 mln zł. Równocześnie przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu wyniosą 397,6 mln zł (w 2018 r. wyniosły 399,6 mln zł, a więc były o 2 mln zł wyższe, w 2017 r. 401,3 mln zł, a w 2016 r. 446,2 mln zł). Zakłada się przy tym, iż w dzierżawie pozostawać będzie 1,0 mln ha gruntów (w 2018 r. było to 1,1 mln ha), zaś średni czynsz w roku za dzierżawę gruntów wyniesie równowartość 5,0 dt pszenicy za 1 ha (w 2018 r. było 4,99 dt pszenicy za 1 ha, tak jak w 2017 r., zaś w 2016 r. 5,3 dt pszenicy za ha) przy średniej cenie pszenicy 68 zł/dt (w 2017 r. było to 69 zł/dt, zaś w 2016 r. 78 zł/dt).

Przychody ogółem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa wyniosą w 2019 roku 1.069,3 mln zł (w 2018 r. 1.039,0 mln zł), a więc będą realnie o 0,6% wyższe niż w 2018 r. Na kwotę tą składają się przychody ze sprzedaży mienia Zasobu w wysokości 439,7 mln zł (w 2018 r. 414,7 mln zł), z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu w wysokości 397,6 mln zł (w 2018 r. 399,600 mln zł) oraz przychody finansowe i inne w wysokości 232,6 mln zł (w 2018 r. 224,7 mln zł) zawierające różnego rodzaju oprocentowanie, odsetki, aktualizacje należności itp. płatności.

Z kolei koszty Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w 2019 r. wyniosą ogółem 1.190,974 mln zł, tj. realnie będą o 5,2% wyższe niż w 2018 r. (1.061,383 mln zł). Wzrost ten powoduje, iż wynik Zasobu stanowić będzie w 2019 r. strata w wysokości 71,674 mln zł, głównie ze względu na zwiększenie kosztów funkcjonowania KOWR w 2019 r.

W ujęciu kasowym wpływy z zagospodarowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa wyniosą 1.390,100 mln zł (w 2018 r. było to 1.327,200 mln zł, w 2017 r. 1.419,300 mln zł, w 2016 r. 2.100,300 mln zł), zaś wydatki ogółem 1.410,748 mln zł (w 2018 r. 1.327,183 mln zł). Wydatki te obejmują m.in. przekazy zewnętrzne w wysokości 291,3 mln zł (w 2018 r. 446,200 mln zł, w 2017 r. 376,8 mln zł, w 2016 r. 1.460,5 mln zł), w tym wpłaty do budżetu państwa 71,05 mln zł (w 2018 r. było to 108,600 mln zł, w 2017 r. 76,400 mln zł, w 2016 r. 809,8 mln zł), zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego 149,200 mln zł (w 2018 r. 337,600 mln zł, w 2017 r. 300,4 mln zł, w 2016 r. 650,7 mln zł), środki na koszty funkcjonowania KOWR 549,374 mln zł (w 2018 r. wyniosły one 234,983 mln zł, w 2017 r. 267,6 mln zł) i wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu 691,124 mln zł (w 2018 r. było to 646,0 mln zł, w 2017 r. 762,0 mln zł). Stan środków na koniec 2019 r. na rachunkach bankowych Zasobu planowany jest w kwocie 269,617 mln zł. Nadwyżka środków finansowych za rok 2019 zostanie wpłacona do budżetu Skarbu Państwa zaliczkowo w czterech wpłatach po 5 mln zł każda za kolejny kwartał. Ostateczne rozliczenie tej nadwyżki nastąpi w 2020 r.

7. Konkluzje

1. Ogółem wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne wraz z KRUS i Budżetem Środków Europejskich stanowią w 2019 r. 11,41% wydatków budżetowych państwa, a w 2018 r. stanowiły 12,37%, tj. o 0,96% więcej (w 2017 r. o 0,31% więcej, w 2016 r. 14,59%). Tak więc w okresie trzech minionych lat udział ten spadł o 3,18% przy realnym wzroście ogólnych wydatków budżetowych o 3,55% (w cenach

- porównywalnych). Jest to istotny spadek pozycji budżetu rolnego Polski w hierarchii wydatków w gospodarce narodowej.
2. Dzieje się tak, pomimo, iż łączne wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne w 2019 r. w krajowym budżecie rolnym rosły o 384,390 mln zł, tj. realnie o 2,07%, niemniej w większym stopniu spadają wydatki na KRUS o 235,946 mln zł, tj. realnie o 3,62% w relacji do 2018 r. Obniżeniu ulega też Budżet Środków Europejskich (BŚE) wraz z pożyczkami z BGK realnie o 8,75% w stosunku do 2018 r., a w okresie ostatnich trzech lat (2017-2019) realnie o 5,7%. Niepokój budzi fakt, iż malejący udział wydatków budżetowych na sektor rolny w Polsce (wraz z KRUS) nie jest wyjątkiem, a zjawisko powtarza się, co najmniej od 2010 roku. Jeśli dokładniej przyjrzeć się temu to w 2019 r. realnie maleją wydatki na wszystkie części krajowego budżetu rolnego, z wyjątkiem rezerw celowych oraz także łączne wydatki w Budżecie Środków Europejskich, jak też w rezerwach celowych tego budżetu oraz w zakresie pożyczek z BGK.
  3. Warto też podkreślić, iż udział wydatków z krajowego budżetu na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne wraz z budżetem wojewodów oraz rezerwami celowymi i wydatkami zaplanowanymi w innych częściach budżetu będzie realnie niższy o 2,07% niż w 2018 r. (stopa inflacji 2,3%) i maleje, co najmniej od 2010 r. W okresie ostatnich 9 lat spadek ten wyniósł 40% w porównaniu z 2010 r. Wliczając wydatki na KRUS, udział budżetu rolnego w wydatkach budżetu państwa wynosi 6,46% i sukcesywnie maleje, co najmniej od 2014 r. W 2019 r. wskaźnik ten zostanie osiągnięty przy realnie niższym poziomie planowanych wydatków na KRUS o 3,62% w stosunku do 2018 r. Jeśli idzie o udział łącznych wydatków budżetowych na sektor rolny w PKB, to zarówno bez KRUS jak i z KRUS jest malejący. W 2019 r. (bez KRUS) wyniesie 0,41%, a w 2016 r. wynosił 0,44%, zaś w 2010 r. 0,98%. Z uwzględnieniem wydatków na KRUS udział ten w 2019 r. wyniesie 1,2%, w 2016 r. wyniósł 1,43%, a w 2010 r. 2,1%. Także w tym przypadku będzie on w 2019 r. najniższy od 9 lat, tj. o 57% niższy niż w 2010 roku.
  4. Z powyższych zestawień nasuwa się wcześniej formułowany wniosek, iż krajowy budżet rolny od 9 lat sukcesywnie maleje w formule udziałowej względem PKB, co świadczy, iż sektor rolny nie korzysta proporcjonalnie z efektów wzrostu PKB w Polsce. Gdyby nie wsparcie finansowe z BŚE, chociaż od kilku lat sukcesywnie malejące, to jeszcze wyraźniej narastałyby dysproporcje sektorowe w podziale środków z krajowego dochodu.

5. W 2019 r. zaznaczyła się pozytywna dynamika przyrostów i spadków wydatków budżetowych planowanych na konkretne pozycje w krajowym budżecie rolnym. Na 32 wykazane pozycje budżetowe (por. tabelę 1) 15 wykazuje wzrosty wydatków w porównaniu z 2018 r., zaś 16 spadki (w cenach porównywalnych), zaś 1 pozycja pozostaje bez zmian. Oznacza to, iż pojawiła się długo nieobecna w krajowych budżetach rolnych symetria wzrostów i spadków, co do tytułów alokacji wydatków. Biorąc pod uwagę wartość obserwowanych wzrostów i spadków, to zdecydowanie dominują te pierwsze. Na jeden procent spadków dynamiki przypada 1,72% wzrostów, gdy zaś odliczyć wielkości skrajne to wskaźnik ten jest jeszcze bardziej korzystny i wynosi 2,3%. Oznacza to pozytywną zmianę jakościową budżetu krajowego w stosunku do lat poprzednich, gdyż większej skali wydatków z krajowego niż unijnego budżetu towarzyszy korzystna dynamika przyrostów, ponad 2 razy wyższa niż spadków. Szczegółowych informacji w tym zakresie dostarcza tabela 1.
6. Interesująca jest relacja wydatków budżetowych w budżecie rolnym Polski na płatności bezpośrednie (I filar WPR) i PROW (II filar WPR). W 2019 r. na wszystkie płatności bezpośrednie przeznaczony się w budżecie rolnym Polski kwotę 14.150,537 mln zł, podczas gdy w 2018 r. była to kwota 15.278,106 mln zł, co oznacza realny spadek o 9,68%, tj. o 1.127,569 mln zł mniej. (W 2018 r. kwota tych płatności była realnie o 3,75% wyższa niż w 2017 r., zaś w 2016 r. była realnie o około jedną trzecią wyższa niż w 2019 r. i wynosiła 19.864,337 mln zł. Z kolei, jeśli idzie o PROW (II Filar WPR), to łączne wydatki w 2019 r. wyniosą 8.186,9 mln zł, tj. ok. 57,85% kwoty przeznaczonej na płatności w ramach systemu bezpośredniego wsparcia (14.150,537 mln zł). W latach 2018-2019 zaobserwowano też, iż względnie malejące wsparcie PROW w BŚE jest kompensowane zwiększonymi wydatkami na ten cel w II filarze WPR w krajowym budżecie rolnym. Można szacować, iż łączne wydatki na wsparcie bezpośrednie oraz PROW w budżecie rolnym Polski w 2019 r. będą stanowić ok. 47% jego ogólnej kwoty, tj. 47.467,463 mln zł.
7. Wydatki zaplanowane w budżecie rolnym Polski na 2019 r. wyniosą ogółem 47.467,463 mln zł, w tym krajowy budżet rolny wyda 26.878,967 mln zł, tj. 56,62%. W 2018 r. było to 48.739,057 mln zł, w tym budżet krajowy 26.730,541 mln zł, co stanowiło 59,86%, zaś w 2017 r. wynosił on 27.011,503 mln zł, tj. 57,03%, ale w 2016 r. tylko 49,6% (26.642,524 mln zł). Liczby te podkreślają zmiany jakościowe w budżecie rolnym Polski po 2015 r. O ile w 2016 r. mieliśmy do czynienia z multiplikacją BŚE, który stanowił ponad połowę ogólnego

budżetu rolnego Polski (50,4%), to od 2017 r. zaznaczyła się tendencja do renacjonalizacji wydatków budżetowych w sektorze rolnym Polski. O ile w 2015 r. wydatki BŚE wynosiły 55.240,857 mln zł, to w 2019 r. wyniosą 47.467,463 mln zł, a więc będą o 7.773,399 mln zł niższe, tj. o ponad 14% w relacji do 2015 r. Nową jakościowo sytuacją w 2019 r. jest to, iż wydatki krajowego budżetu rolnego nieznacznie nominalnie, ale rosną w stosunku do 2018 r. (o ok. 148,5 tys. zł), zaś BŚE spadają o 1.271,594 mln zł, tj. realnie o blisko 5% w stosunku do 2018 r. Od 2010 r. zdarzyło się to po raz pierwszy.

8. Wsparcie finansowe polskiego sektora rolnego ze środków unijnych w 2019 r. staje się coraz mniejsze, niemniej beneficja polskiego sektora rolnego utrzymują się także w 2019 r. Można szacować, iż o ile na 1 zł wniesionej przez Polskę składki do budżetu ogólnego UE przypadnie w 2019 r. 3,29 zł ze środków przekazanych Polsce przez UE (w 2018 r. było to 3,30 zł), to z tego 0,96 zł (proporcjonalnie do 29,08% udziału sektora rolnego w środkach unijnych) przeznaczone będzie na cele i zadania budżetu rolnego w Polsce. W poprzednich latach odpowiednie liczby wynosiły: w 2018 r. 1,09 zł, w 2017 r. 1,15 zł, w 2016 r. 1,41 zł, w 2015 r. 1,57 zł, w 2014 r. 1,47 zł, w 2013 r. 1,36 zł, w 2012 r. 1,32 zł, w 2011 r. 1,53 zł, w 2010 r. 1,50 zł, zaś średnia arytmetyczna za okres 2010-2019, tj. 10 lat wynosi 1,24. Z powyższego wynikają dwa wnioski. Po pierwsze, rolnictwo i wieś w Polsce będą także w 2019 r. beneficjentami procesu integracji Polski ze strukturami UE, niemniej w coraz bardziej malejącym stopniu w porównaniu z poprzednimi latami. Po drugie, spadek poziomu korzyści z 1,41 zł do 0,96 zł w 2019 r. na przestrzeni ostatnich trzech lat w przeliczeniu na 1 zł składki Polski do budżetu UE, tj. o ok. 45 gr. mniej, czyli blisko o 1/3 (32%) należy uznać za duży, największy na przestrzeni ostatnich 10 lat. Warto w tym miejscu przypomnieć, iż udział Budżetu Rolnego Środków Europejskich w budżecie rolnym Polski wyniesie w 2019 r. 43,37% (wraz z pożyczkami z BGK) i będzie o 1,79% niższy niż w 2018 r. Tak więc i w tym przypadku, będzie miał miejsce malejący udział Budżetu Rolnego Środków Europejskich w ogólnej puli środków unijnych przekazanych przez UE w Polsce w 2019 r.
9. Jeśli idzie o wydatki budżetowe na KRUS to ich udział w ogóle wydatków budżetowych państwa spada. W 2019 r. wynosił on 4,25%, w 2018 r. 4,52%, w 2017 r. 4,66%, podczas gdy w 1998 r. wyniósł 10,16%, a więc od tego czasu zmniejszył się o ponad 58%, przy czym w latach 2010-2019 spadek ten wynosił średniorocznie ponad 4,85%, a na przestrzeni ostatnich 22 lat zmniejszył się on 2,4 raza. Niemniej

wydatki na KRUS w 2019 r. wyniosą 17.700,437 mln zł i będą realnie o 3,62% niższe niż w 2018 r. (z uwzględnieniem stopy inflacji). W 2018 r. kwota ta była o 2,24% realnie niższa niż w 2017 r. Są przesłanki by twierdzić, iż poziom wydatków budżetowych na KRUS zbliżony nominalnie do 18 mld zł rocznie stabilizuje się, zaś rezerwy finansowe uszczelniające świadczenia z tego tytułu są względnie niewielkie, a potrzeby utrzymania dotychczasowych świadczeń oczywiste, zarówno co do poziomu jak i skali.